

PERIODIKUSAN MEGJELENŐ KIADVÁNYOK VÁLLALATI FELMÉRÉSE A KOHÓ- ÉS GÉPIPARBAN

Ferenczy Tamásné

KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet

1. A FELMÉRÉS CÉLJA

Statisztikai adatok, a szakirodalom elemzései és a könyvtárak tapasztalatai egyaránt azt mutatják, hogy napjainkban a könyv mint közlési forma fokozatosan háttérbe szorul, s a primer közlemények, sőt a szekunder irodalom legnagyobb része is folyóiratok vagy egyéb periodikus kiadványok formájában jelenik meg. Ez a tendencia érezhető a vállalati irodalom területén is, melynek bizonyítéka a periodikusan megjelenő különböző típusú vállalati kiadványok számának és jelentőségének nagyarányú növekedése. A műszaki, gazdasági vagy kereskedelmi céllal készült, primer cikkeket tartalmazó vállalati folyóiratok értékes információs forrást jelentenek, a könyvtári és tájékoztatási kiadványok pedig hatékony eszközei a szakirodalmi dokumentációnak. Információs szempontból tehát nyilvánvaló e kiadványok jelentősége, éppen ezért egyre fontosabbá válik központi nyilvántartásuk megoldása és hasznosításuk lehetőségeinek felkutatása.

Iparági szinten ez a tevékenység a hálózati központokra hárul, ezért tűzte feladatul maga elé a KGM Műszaki Tudományos és Tájékoztató Intézet /KGM MTTI/ a kohó- és gépiparban megjelenő vállalati periodikus kiadványok felmérését.

A vállalati irodalom tekintetében a hálózati központok feladatait két alapvető funkció - a könyvtári és a hálózati-módszertani funkció - határozza meg. E két funkció szabta meg a KGM MTTI felmérésének célját is.

Könyvtári értelemben tehát a feladat egy központi nyilvántartás elkészítése volt. A kiadványok egyedi tanulmányozása a tartalmi és formai szempontok figyelembevételével azt a célt szolgálta, hogy feltárjuk a szerkesztés terén jelenleg még fennálló hiányosságokat, illetve a pozitív vonásokat, és a leszűrt tapasztalatok alapján a KGM MTTI módszertani segítséget nyújthasson a vállalati periodikus kiadványok szerkesztői számára a magasabb színvonal elérése érdekében.

2. A FELMÉRÉS MÓDJA, EREDMÉNYEI

Célkitűzéseink megvalósítása érdekében a vállalatokat, intézményeket felkértük, hogy periodikus kiadványaikból néhány mintapéldányt küldjenek. A mintegy 150 kohó- és gépipari vállalat közül a budapestiektől telefonon, a vidékiektől pedig körlevélben kértük be az anyagot.

1971. szeptember 30-ig, a felmérés lezárásának időpontjáig 48 intézmény összesen 77-féle periodikus kiadványt küldött be, ami azt jelenti, hogy a kohó- és gépipari vállalatoknak, intézményeknek mintegy 32%-a ad ki rendszeresen valamilyen periodikus kiadványt. A periodikumok legnagyobb része /74%-a/ a vállalat dolgozóinak szakirodalmi ellátását célzó tájékoztatási kiadvány, 26%-a pedig primer közleményeket tartalmazó vállalati szakfolyóirat /1. táblázat/.

1. táblázat

A vállalati periodikus kiadványok megoszlása
tipusok szerint

Kiadványtípus	db	Összes kiadványok százaléka
Gyarapodási jegyzékek	13	16
Gyorstájékoztatók	6	8
Referálólapok	6	8
Tömörítvények, tématanulmányok	5	7
Vegyes tartalmu vállalati periodikus kiadványok	27	35
Vállalati tájékoztatási kiadvány összesen	57	74
Vállalati szakfolyóirat összesen	20	26

A periodikumok egyedi tanulmányozását a felmérés kezdetének időpontjától folyamatosan végeztük, és mindegyikről részletes leírást készítettünk az alábbi adatok feltüntetésével:

a periodikum címe;

a közreadó intézmény neve és típusa /pl. kutatóintézet, termelő vállalat stb./;

iparág /pl. kohászat, járműipar stb./;

a kiadvány típusa /pl. referálólap, szakfolyóirat stb./;
 az információ típusa /primer, szekunder, tercier/;
 tartalom;
 periodicitás;
 a sokszorosítás módja;
 egyéb nyomdai adatok /pl. példányszám/;
 sorszám.

Az ily módon rendelkezésünkre álló adathalmaz elemzését peremlyukkártyák alkalmazása könnyítette meg. A kártyatervet az 1. ábrán mutatjuk be. A peremlyukkártyák segítségével az elemzéshez nélkülözhetetlen számszerű és egyéb információk összegezése gyorsan és pontosan ment végbe. Ugyanezek a lyukkártyák egyuttal a központi nyilván-
 tartás céljának is megfelelnek.

Sorszám			Méret			Sokszoro- sítás		
A periodikum címe: Periodicitás: Vállalat neve: Iparág vállalat típusa Információ típusa: Méret: terjedelem Sokszorosítási eljárás:								
Vállalat neve			Kiadvány- típus	Informá- ció-tí- pus	Terjede- lem	Perio- dicitás		
Iparág	Vállalat típusa							
A	B	C	D	E	F	G		

1. ábra
 Kártyaterv

3. A VÁLLALATI PERIODIKUS KIADVÁNYOK TÍPUSAI

A kohó- és gépipari vállalati periodikumokra a kiadványtípusok sokfélesége és változatossága jellemző. Éppen ezért nem volt könnyű feladat rendszerezésük és a típusokat egymástól határozottan megkülönböztető jellemvonások meghatározása. A rendszerezés során bizonyos terminológiai problémák is felmerültek a kiadványtípusok elnevezését illetően. Ennek oka részint a sok terminológiai következetlenség, amely a tájékoztatótudomány területén fennáll, részint a kiadványok rendkívül változatos tartalmi és formai felépítésében rejlik.

A rendszerezésnél elsősorban az információ típusát vettük figyelembe, tehát azt, hogy a kiadvány primer vagy szekunder, illetve tercier anyagot tartalmaz-e. Ezek alapján két fő csoportot különböztetünk meg:

a/ vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok,

melyeknek célja kizárólag a vállalat szakembereinek tájékoztatása a megjelenő szakirodalomról. /E kiadványok további típusokra való felosztását az 1. táblázat szemlélteti./

b/ vállalati szakfolyóiratok,

amelyek tartalmuk és a műszaki szakfolyóiratokhoz hasonló előállításuk miatt szakfolyóiratnak tekinthetők. Ide soroltuk továbbá azokat a kiadványokat is, amelyek a primer publikációk mellett szakirodalmi tájékoztatást is nyújtanak /pl. új beszerzésekről/.

Mivel e cikk keretében nincs mód minden egyes kiadvány ismertetésére, a következőkben megkíséreljük típusok szerint összefoglalva, néhány példával illusztrálva bemutatni a kohó- és gépipari vállalati periodikus kiadványait.

3.1 Vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok

A vállalati szintű tájékoztatási munka fő feladata a rendelkezésre álló szakirodalmat feltárni olyan formában, amely leginkább alkalmas arra, hogy előmozdítsa a vállalat dolgozóinak tájékozódását. Tartalmában tükröznie kell az intézmény kutatási, tervezési, szervezési stb. feladatait. E feladatok megoldásában segítséget nyújt a szakirodalmi közlemények rendszeres, folyamatos feltárása, melynek legfontosabb eszköze a periodikusan megjelenő vállalati tájékoztatási kiadvány.

Összeállításánál lényeges szempont, hogy nem a központi tájékoztatási szervek /OMKDK, KGM MTTI stb./ által kiadott hasonló jellegű folyóiratok helyett készül, hanem ezeket mintegy kiegészíti azáltal, hogy a szakirodalomnak az adott intézményre nézve releváns részét tük-

rőzi, s így a részproblémák tekintetében jobban ki tudja elégíteni az egyéni igényeket. Emellett előnye, hogy megfelelő példányszám esetén az intézmény minden érdekelt osztályához, dolgozójához eljut, s azok figyelmét is felhívja a szakirodalomra, akik különben nem vennék a fáradságot, hogy a központi tájékoztatási kiadványokat rendszeresen tanulmányozzák.

3.11 Gyarapodási jegyzékek

A vállalati könyvtári tájékoztatás legegyszerűbb formája a gyarapodási jegyzék. Célja, hogy felhívja a figyelmet a könyvtár ujonnan beszerzett könyveire, fordításaira és egyéb dokumentumaira. Az általában "Új beszerzések jegyzéke", "Új szakkönyvek", "Könyvtári értesítő" stb. címen periodikusan megjelenő kiadványok legfőbb előnye, hogy minimális előkészítést igényelnek, általában a katalógussal egyidejűleg készíthetők, sokszorosításuk stencillel vagy akár írógéppel is történhet.

Különösen célszerű az olyan gyarapodási jegyzék, amely szétvágható lapokon jelenik meg, mert így a szakemberek az őket érdeklő adatokat kivágva, abból külön katalógust készíthetnek maguknak. Ezenkívül így a könyvtári katalógus sokszorosítása is megoldható. Ilyen jegyzéket készít pl. az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. Központi Műszaki Könyvtára Tungram szakkönyvtári tájékoztató címmel. A lap minden tekintetben megfelel a követelményeknek, de a gyors tájékoztatás igényét nem elégíti ki rendkívül hosszú átfutási ideje miatt.

A megvizsgált gyarapodási jegyzékek egy része kiadványtípusok, ezen belül pedig a beérkezés sorrendjében csoportosítja anyagát. 20-25 cínnél ennek áttekintése nem okoz problémát, nagyobb mennyiségű bibliográfiai adat esetén azonban már célszerű témakör szerinti bontást is alkalmazni úgy, mint pl. a Dunai Vasmű Gyarapodási jegyzéke, amely 7, vagy a Diósgyőri Gépgyár Könyvtári Hírek c. kiadványa, amely 20-23 témakörbe rendezi anyagát.

Téma szerinti csoportosítás mellett szükséges mutató vagy tartalomjegyzék készítése is. A Hajdusági Iparművek Új szakkönyvek c. jegyzéke /50-60 oldalas kiadvány/ pl. a főbb ETO-jelzetek szerint rendezi a tételeket, szép, áttekinthető csoportosításban, de sem tartalomjegyzék, sem ETO-jelzetek szerinti mutató nem készül a kiadványhoz. Mivel a gyarapodási jegyzék nem könyvtárosok számára készül és jelenleg egyetlen műszaki szakembertől sem lehet elvárni, hogy az ETO felépítését ismerje, feltétlenül ki kellene egészíteni a kiadványt a megfelelő mutatókkal.

Itt kell megjegyeznünk azt is, hogy a gyarapodási jegyzékek többnyire hiányos bibliográfiai adatokkal jelennek meg. Legtöbbször csak a szerzőt, címet és esetleg a raktári jelzetet közlik. Ez hátrányos a felhasználó szempontjából is, mivel műszaki könyvek esetén sokszor érdekes lehet pl. a megjelenés időpontja, vagy az, hogy egy-egy mű bővített vagy átdolgozott kiadásáról van-e szó. Emellett tekintet-

tel kell lenni arra, hogy e kiadványok könyvtárosi szemszögből nézve is megfeleljenek a követelményeknek. Mintaszerűen szabályos címleírásokat közölnek pl. a Villamos Berendezés és Készülék Művek /VBKM/ Fejlesztő Intézetének új könyvjegyzékei.

Abból, hogy gyarapodási jegyzéket hiányos technikai felszereltséggel rendelkező kis könyvtárak is képesek előállítani, logikusan következne, hogy sok vállalat publikál ilyen kiadványtípust. Mégis mindössze nyolc vállalatnál készül, s ennek oka abban rejlik, hogy általában az új beszerzések jegyzékét nem önálló kiadvány formájában, hanem egyéb vállalati tájékoztatási kiadványok, vagy vállalati szakfolyóiratok részeként, mellékleteként jelentetik meg. Pl. a 27 vegyes tartalmu tájékoztatási kiadványtípus 75%-a közül rendszeresen tájékoztatást új könyvbeszerzésekről, 65%-a az új fordítások beszerzéséről és 30%-a egyéb dokumentumok beszerzéséről.

3.12 Gyorstájékoztatók

Gyorstájékoztatónak nevezzük azokat a kiadványokat, amelyek célja a szakemberek azonnali tájékoztatása, elsősorban a vállalat könyvtárának folyóirat-irodalmáról.

3.121 Tartalomjegyzék-fordítások

A tartalomjegyzék-fordításokról tulajdonképpen nem helyes külön kiadványt készíteni. Gyorsabb és a célnak sokkal inkább megfelelő közreadási formája, ha az eredeti folyóirathoz csatolják a címek magyar fordítását. Így a nyelvet nem értő olvasó azonnal áttekintheti a lap tartalmát, a fordítás segítségével pillanatok alatt eldöntheti, hogy van-e benne számára értékes cikk vagy nincs. Nehézkessé teszi ezt a műveletet, ha önálló füzetként jelenik meg /pl. a Ganz Villamosági Művek A műszaki könyvtár olvasótermében található folyóiratok tartalomjegyzék-fordításai c. kiadványa/, hiszen minden folyóirat-szám átnézésekor egy másik kiadványban is keresgélni kell, ami időrabló munka, különösen akkor, ha az anyagot nem a folyóiratok betűrendjében csoportosították. /A megvizsgált tartalomjegyzék-fordítások közül csak egyben szerepelt az anyag a folyóiratok betűrendjében./

3.122 Cimfordítások, annotált cimfordítások

A cimfordításokat tartalmazó vállalati kiadványok a szakirodalomban található vélemények szerint nem váltak be a gyakorlatban. Célszerűbb formájuk, ha a címeket rövid annotáció is kiegészíti. Az annotált cimfordításokat tartalmazó periodikum átmenetet képez a cimfordítások és a vállalati referálólapok között. Kisebb terjedelmű,

mint a referálólapon, fő célkitűzése pedig a gyorsaság. Ilyen típusú kiadvány pl. a VBKM-referáló-szolgálat c., 2-3 havonta megjelenő jegyzék, amely 11 témakörben 30-40 annotációt közöl külföldi folyóiratok cikkanyagából.

3.13 Referálólapok

Referálólapoknak azokat a kiadványokat nevezzük, amelyek folyóiratcikkekről, illetve egyéb dokumentumokról referátumokat közölnek. /Azokat a lapokat, amelyek a referátumok mellett más típusú tájékoztatást is tartalmaznak, a vegyes tartalmu tájékoztatási kiadványok típusába soroltuk./

A vállalati tájékoztatási kiadványok, de különösen a vállalati referálólapok szükségessége régóta vitatott téma szakmai körökben. Legtöbbször szükségtelennek, felesleges és párhuzamos munkavégzésnek tartják vállalati referálólapon kiadását. Ezt azzal indokolják, hogy a központi szervek referálólapjai, témafigyelő szolgálata megfelelő mennyiségű információt nyújt minden szakterület számára. A referálólapokat készítő üzemek dolgozóinak más a véleménye. A szakemberekkel folytatott beszélgetéseink során kitűnt, hogy szívesebben tanulmányozzák saját referálólapjaikat, annak ellenére, hogy ismerik a központi kiadványokat is. Az ok véleményünk szerint elsősorban a vállalati referálólapok által feldolgozott speciális szakirodalmi bázis, amely csak egy igen szűk - a vállalat profiljának megfelelő - szakterületre korlátozódik, de e szakterületet igyekszik a lehető legjobban feltárni. Másrészt olyan dokumentumok is feldolgozásra kerülnek, melyekkel a központi intézmények nem rendelkeznek /pl. vállalati együttműködés keretében kapott csereanyagok; külföldi kutatási jelentések, prospektusok, tanulmányi jelentések stb./. Az sem mellékes szempont, hogy a vállalati tájékoztató munka során feltárt dokumentumok általában helyben hozzáférhetők, míg esetleg a központi szolgáltatásokban feltárt dokumentumokhoz csak hosszas utánjárással lehet hozzájutni.

Nem kívánjuk a vitát eldönteni, de véleményünk szerint nagyvállalatok esetében kifizetődő lehet egy-egy jól szerkesztett vállalati referálólapon kiadása, amely tartalmában kizárólag az adott intézmény érdekeit, fejlesztési célkitűzéseit tartja szem előtt.

A kohó- és gépipar területén csak néhány nagyüzem ad ki referálólapokat, pl. a Lenin Kohászati Művek /LKM/, a Telefongyár, a Ganz Mátyás és az Autóipari Kutató Intézet.

Különösen érdekes az LKM Japán vaskohászati tájékoztatója, amely csak a japán nyelvé, illetve a Japánra vonatkozó vaskohászati irodalmat dolgozza fel. Az LKM másik referálólapja, a Vaskohászati tájékoztató, az egyéb külföldi országok anyagát tárja fel. Mindkét kiadvány igen bő terjedelemben, negyedévenként jelenik meg. Kétségtelen tény, hogy a Műszaki Lapszemle nem lenne képes egyetlen tárgykör anyagát ilyen részletességgel feltárni, de ez nem is feladata.

A referálólapok értékét az is meghatározza, hogy a referátumokat milyen elrendezésben közlik. A megfelelően tagolt, áttekinthető szakmai csoportosítás elengedhetetlen követelmény. A tanulmányozott referálólapok mindegyike tárgykörök vagy ETO-jelzetek szerinti elrendezést alkalmaz, s valamennyi rendelkezik tárgymutatóval, illetve részletes tartalomjegyzékkel.

A Ganz Mávag Műszaki Lapszemle c. referálólapját még egy Referátumok szakosított jegyzéke című, évente kiadott index is kiegészíti.

3.14 Tömörítvények, tématanulmányok

A tájékoztatási kiadványok körébe tartoznak a tömörítvények, vagy másképpen digesteknek nevezett kiadványok. Tartalmi szempontból különösen értékesek, mivel az adott műszaki, tudományos vagy gazdasági kérdést oly módon tárják fel, az eredeti, forrásként szolgáló publikációk ténybeli megállapításait úgy adják vissza, hogy a felhasználó szakember mentesül az eredeti dokumentumok elolvasásától, közvetlenül felhasználhatja az abban közölteket. E kiadványok a szöveg megértéséhez szükséges ábraanyagot, grafikonokat, fényképeket stb. is tartalmaznak. Két fő típusuk van: a tömörítvényes fordítások gyűjteménye és a tématanulmány.

Mindkét típus összeállítása nagy szakértelmet kíván mind műszaki, mind dokumentációs szempontból, éppen ezért csak a nagy, jelentős tájékoztatási apparátussal rendelkező vállalatok engedhetik meg maguknak ilyen típusu kiadvány szerkesztését. Különösen vonatkozik ez a tématanulmányra, mely tulajdonképpen összefüggő szöveges tanulmány; egy szűkebb szakkérdés bizonyos időszak alatt megjelent szakirodalmából kiindulva méli fel a szakterület jelenlegi állását, eddigi eredményeit, s ezeket saját megfogalmazásban adja vissza, minden ténymegállapításnál hivatkozva az eredeti publikációra.

Ilyen kiadvány pl. a Ganz Mávag Informatika gyors-tájékoztatója, amely tömörítvényes fordításokat és a Tájékoztató áttekintések c. kiadvány, amely tématanulmányokat közöl a vállalat profilját érintő műszaki kérdésekről, valamint a Magyar Vagon és Gépgyár Technológiai kiadványsorozata és a Műszaki-gazdasági adatszolgáltatás a piacutatás számára, amelyek szintén tématanulmányokat tartalmaznak. Igen érdekes a Diósgyőri Gépgyár Praktikus szerszám- és gép-megoldások c. kiadványa, amely rajzokban ismerteti a gépek és szerszámok különböző megoldási lehetőségeit. A kiadványt a szakirodalom alapján állítják össze /sajnos nem közlik, hogy mely dokumentumokból vették az adatokat/. Ez a kiadványtípus nem sorolható sem a tématanulmányok, sem a tömörítvényes fordítások közé, különleges, egyéni típusa a tájékoztatási kiadványoknak, s egyben azt is jól példázza, hogy az információs kiadványtípusok műfajai mennyire nem mérhetők merev mértékkel, s mindig rugalmasan alkalmazkodnak a helyi igényekhez.

3.15 Vegyes tartalmu tájékoztatási kiadványok

A vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok felosztásakor igyekeztünk könyvtári értelemben tiszta kiadványtipusokat meghatározni, de az anyag rendezésénél kitűnt, hogy a kiadványoknak 35%-a /27 db/ két vagy több kiadványtípus sajátosságait, tartalmi és formai jegyeit egyesíti. Rendkívül változatos formákban jelennek meg, megtalálható bennük mindenféle tájékoztatási műfaj a gyarapodási jegyzékektől egészen a tématanulmányig.

A 2. táblázat azt szemlélteti, hogy a különböző tájékoztatási műfajok milyen arányban fordulnak elő e lapokban.

2. táblázat

A tájékoztatási műfajok százalékos előfordulása
a vegyes tartalmu tájékoztatási kiadványokban

Tájékoztatási műfajok	szekunder közlemények %	tercier közlemények %
Uj könyvbeszerzések	75	
Uj fordításbeszerzések	65	5
Egyéb uj beszerzések /pl. szabványok, szabadalmak stb./	30	15
Tartalomjegyzék-fordítások	5	
Cimfordítások	40	5
Annotált cimfordítások	15	
Referátumok	60	20
Tömörítvényes fordítások	35	3

Az a tény, hogy e kiadványtípus a legnagyobb arányban gyarapodási jegyzékeket, folyóiratcikk-referátumokat és cimfordításokat közöl, a szerkesztőknek azt a szándékát jelzi, hogy a tájékoztatás gyorsaságára helyezik a hangsúlyt, és céljuk elsősorban a vállalat könyvtárában fellelhető szakirodalom feldolgozása.

Ugyanakkor kitűnt, hogy e folyóiratok a szekunder irodalom mellett szép számmal közölnek tercier anyagot is. /Pl. a Hűtőgépgyár Műszaki tájékoztatója, az Autóvillamosági Felszerelések Gyáranak Műszaki tájékoztatója stb./.

A központi tájékoztatási szervek szolgáltatásainak szelektált átvétele több előnnyel jár:

1. a figyelőkartonok, referálólapok és egyéb szolgáltatások előfizetése sokkal gazdaságosabb és olcsóbb, mint a vállalatban belüli végzett feltáró munka;

2. kiküszöböli a párhuzamos munkavégzést;

3. tudomást szerez a vállalat az olyan publikációkról is, amelyek saját - általában igen körülhatárolt - szakirodalmi bázisából hiányoznak;

4. a központi tájékoztatási kiadványok releváns publikációinak kiválogatásával és közreadásával a szakemberek mentesülnek a sokféle tájékoztatói forrás átnézésétől.

Hátránya viszont, hogy a központi tájékoztatási szolgáltatások közreadásának hosszu az átfutási ideje és ezt a tercier feldolgozás tovább növeli. Ennek ellenére a szekunder és tercier publikációk ötvözetéből létrejövő vállalati tájékoztatási kiadványok a gyakorlatban igen jól beváltak.

A különböző dokumentációs műfajok egy kiadványon belüli keveredésének változatait vizsgálva /3. táblázat/ kiderült, hogy a leggyakrabban a referátumokat és gyarapodási jegyzékeket vonják össze egy kiadványban /pl. Danuvia Központi Műszaki Könyvtár Értesítője/.

3. táblázat

A különböző dokumentációs műfajok egy kiadványon belüli keveredésének változatai és gyakorisága

Műfajváltozatok egy kiadványon belül	Előfordulások gyakorisága a 27 kiadványban
1. Gyarapodási jegyzékek, referátumok	8 kiadvány esetében
2. Gyarapodási jegyzékek, tartalomjegyzék- és címfordítások	3 " "
3. Referátumok, tömörítvényes fordítások és tématanulmányok	4 " "
4. Gyarapodási jegyzékek, tartalomjegyzék- és címfordítások, referátumok	6 " "
5. Tartalomjegyzék- és címfordítások, referátumok	2 " "
6. Tartalomjegyzék- és címfordítások, referátumok, tömörítvényes fordítások és tématanulmányok	2 " "

7. Gyarapodási jegyzékek, referátumok, tömörítvényes fordítások és tématanulmányok	1 kiadvány esetében
8. Gyarapodási jegyzékek, tartalomjegyzék- és címfordítások, tömörítvényes fordítások és tématanulmányok	1 " "

Véleményünk szerint a gyarapodási jegyzékeket, illetve a tartalomjegyzék- és címfordításokat nem helyes a mélyrehatóbb tartalmi feltárást igénylő műfajokkal - referátumok, tömörítvényes fordítások, tématanulmányok - egy közös kiadványban megjelentetni, mert a referátumok, tömörítvények és különösen a tanulmányok elkészítése jóval több időt vesz igénybe, mint pl. egy új beszerzési jegyzék, vagy tartalomjegyzék-fordítás összeállítása. Így e műfajok egy kiadványban való közlése az átfutási időt növeli, pedig mind a gyarapodási jegyzékeknek, mind a tartalomjegyzék- és címfordításoknak éppen ez lenne a lényege.

3.2 Vállalati szakfolyóiratok

Vállalati szakfolyóiratoknak nevezzük azokat a periodikus kiadványokat, amelyek a gyárak, kutatóintézetek és egyéb intézmények gyártmányaival, technológiai folyamatok ismertetésével, továbbá műszaki vagy gazdasági kérdésekkel foglalkozó primer közleményeket tartalmaznak, többnyire vállalati dolgozók tollából. E kiadványok jelentős része a primer publikációk mellett kevés dokumentációs anyagot is közöl, legtöbbször a vállalat könyvtárának új beszerzéseiről.

Gyártó vállalatok esetében e folyóiratok leginkább kereskedelmi, propagandisztikus célokat szolgálnak, mint pl. a Magyar Kábel Művek Kábelipari közlemények c. kiadványa, amely évente egyszer, a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából jelenik meg. Ugyancsak reklámcélokat szolgálnak a külkereskedelmi vállalatok által, vagy azokkal közösen kiadott folyóiratok, mint pl. a BUDAVOX Telecommunication Review /angol nyelvű/, a Transelektro News /angol nyelvű/, vagy az Elektromodul Tájékoztató c. folyóiratok.

A kereskedelmi jellegű cikkek mellett azonban számottevő tudományos értéket képviselő tanulmány, kísérleti eredményekről, új gyártmányokról beszámoló cikk, kutatási, tanulmányuti jelentés stb. is napvilágot lát a vállalatok, de leginkább a kutató- és fejlesztő intézetek folyóirataiban. /Pl. Távközlési Kutató Intézet Közleményei, Autóipari Kutató Intézet Közleményei, Magyar Kábel Művek Műszaki Közleményei, Általános Géptervező Iroda Közleményei stb./

E kiadványok legnagyobb része a műszaki és tudományos folyóiratokhoz hasonló formában, tetszetős kivitelben, ábrákkal, képekkel, többnyelvű összefoglalókkal /esetleg teljes egészében idegen nyelven/ jelenik meg.

Mindezek a kiadványok értékes információs forrást jelenthetnek, hiszen általában a legújabb eredményekről tájékoztatnak, a legfrissebb adatokat közlik új gyártmányokról, gyártási folyamatokról. Így gyűjtésük és feltáráruk fontos feladat.

4. NYOMDAI ELŐÁLLÍTÁS

A tartalom és a belső elrendezés mellett fontos minőségi követelmény a kiadványok olvasható sokszorosítása és a megfelelő tipográfia kialakítása.

4.1 Sokszorosítás

A sokszorosítás minőségének tekintetében örvendetes javulás mutatkozott, mert aránylag kevés rosszul olvasható stenciles kiadványt találtunk.

A 4. táblázatból kitűnik, hogy a tájékoztatási folyóiratok leginkább rota és stenciles sokszorosítási eljárással készülnek, míg a szakfolyóiratok esetében a nyomdatechnika dominál.

4. táblázat

A vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok
sokszorosítási módja

Kiadványtípus megnevezése	rota	stencil	nyomdai eljárás	egyéb /xerox, ormig/
1. Tájékoztatási kiadványok	24	21	4	8
2. Vállalati szakfolyóiratok	8	1	11	-

Felesleges túlzásnak tartjuk azonban a vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok nyomdatechnikai úton való előállítását /pl. Magyar Gördülőcsapágy Művek Műszaki tájékoztató/. A jelenlegi nyomdai kapacitás mellett ez nagymértékben megnöveli a kiadványok átfutási idejét, ezenkívül drága is. Természetesen más a helyzet a szakfolyóiratok esetében, ahol döntő fontosságú a lap szép kivitele, hiszen a kereskedelmi szempontok ezt szükségessé teszik. Ebből következik, hogy a szakfolyóiratok külalakjának olyannak kell lennie, amely felkelti az érdeklődést.

4.2 A tipográfia kialakítása

A borítólap színösszeállítása, rajzának művészi kivitelezése, a szöveg tipográfiája a figyelem felkeltésének legfontosabb eszköze. Eppen ezért grafikai megtervezése nagyon fontos. A borítólap számára a megoldások végtelen variációja kínálkozik, de mindig úgy kell megtervezni, hogy megfeleljen a folyóirat jellegének és a belső tipográfiával is összhangban álljon.

Bármilyen is legyen azonban a borítólap, mindenképpen tartalmaznia kell a periodikumra vonatkozó legfontosabb adatokat: a periodikum címét, évfolyamszámát vagy kötetszámát és a megjelenés évét. A borítólap belső oldalán fel kell tüntetni a periodikum címét /alcímét/, a közreadó nevét és címét, a főszerkesztő, illetve szerkesztők nevét, továbbá a megjelenés gyakoriságát. Sajnos ezen a téren a kohó- és gépipari vállalati periodikus kiadványok nem tekinthetők mintaképnek. Számos olyan kiadvány van, amely még az olyan alapvető adatokat sem tünteti fel, mint az évfolyam, a megjelenés gyakorisága, sőt olyannal is találkozunk, amely még a kiadó intézmény nevét sem közölte.

Különösen a tájékoztatási kiadványok esetében nem megfelelő a szöveg belső tagolása sem. A tárgyszavak, címek, ETO-jelzetek stb. nem különülnek el jól a szöveg többi részétől és ezáltal áttekinthetetlen dzsungelt alkotnak.

Sok kiadványból hiányzik még a tájékoztató elősegítő tartalomjegyzék is.

5. A VÁLLALATI PERIODIKUS KIADVÁNYOKKAL KAPCSOLATOS TOVÁBBI FELADATOK

Befejezésül szeretnénk megemlíteni, hogy a felmérés során főként a hiányosságokat igyekeztünk feltárni, hogy ezek ismeretében meghatározassuk a KGM MTTI-nek a vállalati periodikus kiadványokkal kapcsolatos további teendőit. E feladatok egyrészt könyvtári, másrészt házlózási-módszertani jellegűek.

5.1 Könyvtári feladatok

Az első legfontosabb feladat a megjelenő periodikumok központi nyilvántartásának létrehozása volt, mely a felméréssel egyidejűleg el is készült. Problémát jelent azonban a kiadványok rendszeres gyűjtésének és hasznosításának megoldása. Néhány intézmény ugyan rendszeresen küld köteleespéldányt, ezek száma azonban csekély. Ezért olyan intézkedésekre volna szükség, melyek lehetővé tennék, hogy a KGM MTTI minden vállalati periodikus kiadványt folyamatosan megkapjon. Így lehetőség nyílna arra, hogy az e kiadványokban rejlő információk - fő-

ként a vállalati szakfolyóiratok értékes cikkei - a központi tájékoztatás különböző formáiban feldolgozásra kerüljenek.

5.2 Hálózati-módszertani feladatok

A vállalati periodikus tájékoztatási kiadványok jelentős hányadát a kutató- és tervezőintézetek, valamint a nagyüzemek adják ki. A kis- és középüzemek periodikus kiadványainak száma aránylag kevés, ami annak a következménye, hogy igényeik kielégítésére nem tarthatnak fenn megfelelő apparátust. A hálózati tevékenység során meg kell vizsgálni ezeknek az üzemeknek a tájékoztatási apparátusát, valamint a rendelkezésükre álló lehetőségeket, s ennek alapján meg kell állapítani, hogy melyek azok a folyamatos tájékoztatást nyújtó kiadványtípusok, amelyek a korlátozott személyi és anyagi feltételek mellett is előállíthatók.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a jelenleg kiadásra kerülő vállalati periodikus kiadványok nagy része eleget tesz a tartalmi és formai követelményeknek, egyesek azonban nem érik el a kívánt színvonalat. Fokozatosan kell tehát törekedni a kiadványok színvonalának emelésére. Ennek eszközét a szóbeli tanácsadás mellett egy olyan segédkönyv összeállításában látjuk, amely magában foglalná a különböző típusú vállalati periodikus kiadványok szerkesztésére vonatkozó legfontosabb elméleti és gyakorlati tudnivalókat.

Anélkül, hogy eltuloznánk a vállalati periodikus kiadványok jelentőségét, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy ezek előállításának egységesebb módszertani irányítása, valamint vállalaton kívüli terjesztésének, csereforgalmának megszervezése terén eddig vajmi kevés történt. Ideje, hogy ezt a hiányosságot pótolva tovább lépjünk a jelen felméréssel megkezdett úton, s mindent elkövessünk a jobb, színvonalasabb vállalati kiadványok megjelentetése érdekében.

∴∴∴

FELHASZNÁLT IRODALOM

- /1/ WALKER, F.L.A.: Information bulletins in special libraries. Background, problems and practice. /London/, Library Association, /1966/. 128 p.
- /2/ A dokumentációs feldolgozó-munka módszerei és technikája. /Összeáll. Dezső Zsigmondné./ Bp. KGM MTTI, 1968. 105 p.
- /3/ L. MESTERHÁZI-NAGY Márta: Speciális műszaki kiadványfajták a könyvtári gyakorlatban. Szakirodalmi szemle. Bp. OMKDK, 1964. 264 p. /Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács kiadványai, 21./
- /4/ A műszaki-termelési könyvtári hálózat tárcaközponti, alközponti, ágazati, üzemi és intézeti tájékoztató kiadványai. /Bp./ OMKDK, 1964. 18 p. /Módszertani körlevél, 21./
- /5/ A műszaki tájékoztatás néhány kérdése. Tanulmánygyűjtemény. Bp. OMKDK, 1962. 91 p. /Módszertani kiadványok, 5.sz./
- /6/ POLZOVICS Iván: Dokumentációs házikiadványok a hálózatban. = Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, 8.k. 2.sz. 1961. p.15-19.

oo⁰oo

Mrs. FERENCZY, J.: Periodical company publications in the metallurgical and machine industries

Designed for technological, economic or commercial purposes, company periodicals containing original papers form a valuable source of information, while periodical publications in the library and information field are effective tools of the documentation of special literature. From the viewpoint of information, therefore, the significance of such publications is obvious, thus exploring the possibilities for their central registration and proper utilization has become an urgent need. To achieve this end, the Technical and Scientific Information Institute of the Ministry of Metallurgy and Machine Industry conducted a survey on the publications of companies in the Hungarian metallurgy and machine industries. Grouping these publications by types, the article - with several examples - points to the still existing deficiencies and shortcomings in the editorial work, as well as to their positive features. Finally, attention is drawn to further tasks to be performed to raise the quality of such publications.

o o

ФЕРЕНЦИ, Й.: Периодические фирменные издания в области металлургии и машиностроения

Периодические фирменные издания, содержащие первичные статьи и издания для технических, экономических и торговых целей, представляют собой чрезвычайно ценные источники информации, а библиотечные и информационные (вторичные) периодические фирменные издания являются эффективными средствами научной и технической информации. Таким образом эти издания имеют очевидное значение, с точки зрения информации, а именно поэтому решение проблемы их центрального учета и разыскание возможностей их использования становятся все более важными. В интересах осуществления этих целей Институт научной и технической информации Министерства черной металлургии и машиностроения подвергал анализу издания предприятий в области металлургии и машиностроения. В статье представлены разгруппированные недостатки редакции изданий с примерами, а также положительные свойства. В заключение обращается внимание на дальнейшие задачи, совершившие для повышения уровня периодических изданий предприятий.

= ! =

Frau FERENCZY, J.: Die Ermittlung der periodisch erscheinenden Betriebspublikationen im Hüttenwesen und Maschinenbau

Die aus technischen, wirtschaftlichen oder Handelszwecken herausgegebenen und primäre Artikel enthaltenden Betriebszeitschriften sind als Informationsquellen interessant und wertvoll, während die periodischen Publikationen des Bibliothekswesens und der Information wirksame Mittel der fachliterarischen Dokumentation sind. Vom Gesichtspunkt der Information besteht kein Zweifel bezüglich der Bedeutung dieser Publikationen, die Lösung ihrer zentralen Erfassung und die Erforschung ihrer Anwendungsmöglichkeiten werden daher immer wichtiger. Im Interesse der Verwirklichung dieser Zielsetzungen hat das Institut für Technisch-Wissenschaftliche Information des Ministeriums für Hüttenwesen und Maschinenbau eine Ermittlung der auf dem Gebiet des Hüttenwesens und Maschinenbaus veröffentlichten Betriebsliteratur vorgenommen. Der Artikel beschreibt aufgrund von Typengruppen an Beispielen sowohl die in der Herausgabe der Publikationen noch immer bestehenden Mängel, als auch die positiven Züge. Zum Abschluss verweist der Artikel auf die weiteren Aufgaben, die im Interesse der Hebung des Niveaus der periodischen Betriebspublikationen zu erfüllen sind.

§§§

A hatékonyabb operatív tevékenység és a távlati tervezés nélkülözhetetlen eszköze a Műszaki Gazdasági Információ sorozatban megjelenő

TRENDEK, PROGNOZISOK

c. kiadvány.

A több mint 1000 külföldi műszaki gazdasági folyóiratból válogatott anyagot az alábbi témakörökben ismerteti:

Megjelenik havonta
Előfizetési ára: 480,—Ft

Előfizethető:
ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Kereskedelmi Igazgatóság
Budapest, 8. Pf. 12